

Memorandum

ODBIORCA	Akcja Demokracja	DATA	19 kwietnia 2018
KOPIA DO		NUMER SPRAWY	
NADAWCA	Sylvia Gregorczyk-Abram adwokat Krzysztof Hajdamowicz radca prawny	WEW.	22 627 11 77

Szanowni Państwo,

I. WSTĘP I ZAŁOŻENIA

Niniejsza opinia ("**Opinia**") została sporządzona w celu przedstawienia zasad nadzoru nad stowarzyszeniami oraz ich jednostkami organizacyjnymi, w tym wskazania organów nadzoru oraz mechanizmu jego przeprowadzania. Analiza została przeprowadzona w oparciu o przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku prawo o stowarzyszeniach w jej brzmieniu obowiązującym na dzień sporządzania Opinii (Dz.U.2017.210 t.j. z dnia 2017.02.03; "**Prawo o Stowarzyszeniach**").

II. ORGAN I ZAKRES NADZORU

Nadzór nad działalnością stowarzyszeń jest wykonywany przez starostę właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia.

Zgodnie z art. 27 Prawa o Stowarzyszeniach organem nadzorującym terenową jednostkę organizacyjną stowarzyszenia (np. oddział/koło/region) jest starosta właściwy ze względu na siedzibę terenowej jednostki organizacyjnej.

Organem nadzorującym terenową jednostkę organizacyjną będzie więc starosta tego powiatu, w którym swą siedzibę posiada dana jednostka terenowa stowarzyszenia (np. oddział).

W sytuacji, w której Prawo o Stowarzyszeniach wprost przyznaje staroście kompetencję nadzorczą, nie precyzując szczegółowo sposobu jej wykonywania ani

sankcji, do nadzoru nad terenowymi jednostkami organizacyjnymi należy odpowiednio stosować przepisy o nadzorze nad stowarzyszeniami. Uprawnienia organu nadzorującego i sądu są w takiej sytuacji (tj. nadzoru wobec jednostki organizacyjnej stowarzyszenia) identyczne jak uprawnienia nadzorcze wobec stowarzyszenia jako całości. Dlatego przedstawiony w dalszej części Opinii zakres uprawnień organu nadzoru w stosunku do stowarzyszeń (nadzór przeprowadzany przez starostę właściwego ze względu na miejsce siedziby stowarzyszenia wobec stowarzyszenia jako całości) jest analogiczny z zakresem uprawnień właściwego organu nadzoru w przypadku, gdy nadzorowi poddawana jest terenowa jednostka organizacyjna stowarzyszenia.

Terenową jednostkę organizacyjną utworzyć może jedynie stowarzyszenie wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego. Zarząd terenowej jednostki organizacyjnej powinien zawiadomić o jej powołaniu organ nadzoru właściwy ze względu na siedzibę jednostki organizacyjnej, wskazując skład zarządu terenowej jednostki organizacyjnej, adres jej siedziby oraz przedstawiając statut stowarzyszenia; zawiadomienia należy dokonać w terminie 14 dni od powołania jednostki. Ustawa nie przewiduje konkretnej sankcji za uchybienie temu wymogowi.

Nadzorowi podlega zatem stowarzyszenie jako całość (jednostka macierzysta) oraz – równolegle – jego poszczególne organizacyjnie wydzielone jednostki, w każdym wypadku przez właściwych miejscowo (ze względu na siedzibę stowarzyszenia czy oddziału) starostów.

Organy nadzoru uprawnione są do sprawdzania legalności działania stowarzyszenia, tj. zgodności jego działania z przepisami prawa i postanowieniami statutu. Kryterium "zgodności z przepisami prawa" rozumiane jest szeroko i nie obejmuje jedynie oceny zgodności działania stowarzyszenia z przepisami Prawa o Stowarzyszeniach, lecz zgodność ze wszelkimi powszechnie obowiązującymi przepisami, w tym Konstytucją.

Organ nadzoru nie posiada uprawnień do ingerowania w merytoryczną działalność stowarzyszenia – nie może w sposób władczy wpływać na formy czy cele jego działania, ani oceniać jego gospodarności czy rzetelności.

III. MOŻLIWE DZIAŁANIA ORGANU NADZORU

W ramach prowadzonego nadzoru organ uprawniony jest do żądania dostarczenia przez zarząd stowarzyszenia odpisów uchwał walnego zebrania członków (zebrania delegatów) lub niezbędnych wyjaśnień od jego władz. Żądanie może mieć charakter ogólny i odnosić się do wszystkich uchwał stowarzyszenia bądź szczególny –

i obejmować jedynie poszczególne czynności. Swoje żądanie organ uzasadnia. Stowarzyszenie zobowiązane jest wykonać żądanie organu w wyznaczonym przez niego terminie. W przypadku jego niewykonania – na stowarzyszenie może zostać nałożona przez sąd grzywna do 5.000 złotych, na wniosek organu nadzoru.

Jeżeli w toku wykonywania czynności nadzorczych organ stwierdzi, że działalność stowarzyszenia (lub jego oddziału) jest niezgodna z prawem lub narusza postanowienia statutu (w zakresie obligatoryjnych elementów jego treści lub przewidzianych w nim wymogów dotyczących powołania zarządu komisarycznego terenowej jednostce organizacyjnej stowarzyszenia) organ nadzorujący, w zależności od rodzaju i stopnia stwierdzonych nieprawidłowości, może (i) wystąpić do stowarzyszenia o ich usunięcie w określonym terminie, (ii) udzielić ostrzeżenia władzom stowarzyszenia (jednostki organizacyjnej), lub (iii) wystąpić do sądu rejestrowego, w którym zarejestrowane są odpowiednio – stowarzyszenie lub jego jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną.

Powyższe uprawnienia organu nadzoru (w tym żądanie udzielenia niezbędnych wyjaśnień i nałożenie na stowarzyszenie grzywny w wypadku ich niewykonania) mogą zostać wykorzystane również w sytuacji powzięcia przez organ nadzoru informacji o niezgłoszeniu przez stowarzyszenie jego jednostki terenowej.

Sąd, na wniosek organu nadzorującego lub prokuratora, może: (i) udzielić upomnienia władzom stowarzyszenia; (i) uchylić niezgodną z powszechnie obowiązującym prawem lub statutem uchwałę stowarzyszenia; lub (iii) rozwiązać stowarzyszenie, jeżeli jego działalność wykazuje rażące lub uporczywe naruszanie prawa albo postanowień statutu i nie ma warunków do przywrócenia działalności zgodnej z prawem lub statutem.

Uprawnienia sądu są takie same w stosunku do oddziału stowarzyszenia (jeżeli jedynie działalność oddziału jest przedmiotem postępowania). Jako że terenowa jednostka organizacyjna, mimo posiadania pewnego zakresu samodzielności w działaniu, pozostaje częścią stowarzyszenia, jej działania są również oceniane w perspektywie decyzji władz naczelnych stowarzyszenia oraz postanowień jego statutu. Posiadanie przez oddział stowarzyszenia osobowości prawnej nie wpływa na wewnętrzne stosunki w stowarzyszeniu, a jedynie na możliwości działania oddziału w stosunkach zewnętrznych. Oddział posiadający osobowość prawną formalnie jest odrębnym od stowarzyszenia podmiotem z własnym majątkiem.

Najbardziej represyjna sankcja rozwiązania stowarzyszenia (lub jego jednostki organizacyjnej) przez sąd może zostać zastosowana jeżeli równocześnie spełnione zostaną dwie wskazane w punkcie (iii) powyżej przesłanki. Realizacja pierwszej przesłanki – tj. "rażącego" lub "uporczywego" naruszania prawa albo postanowień

statutu będzie spełniona jeżeli – w kwestii naruszenia "rażącego" - naruszenie to będzie jednorazowe, ale w sposób niebudzący wątpliwości sprzeczne z przepisami powszechnie obowiązującego prawa lub statutu oraz oczywiście sprzeczne z zasadą praworządnego działania obowiązującą w demokratycznym państwie prawnym i w kontekście niemożliwe do zaakceptowania. Za "uporczywe" uznać będzie należało naruszenie jeżeli będzie występowało wielokrotnie, w szczególności pomimo wystosowywanych do stowarzyszenia upomnień czy ostrzeżeń (zatem jakiegokolwiek naruszenie – niekoniecznie istotne - podejmowane z pełną świadomością jego nieprawidłowości spełniać będzie przesłankę naruszenia uporczywego). W zakresie przesłanki drugiej z punktu (iii) wskazane musi zostać również, że w kontekście zaistniałego naruszenia nie ma możliwości, aby przywrócić działalność zgodną z prawem.

Przykładem działalności sądu w zakresie orzeczenia o rozwiązaniu stowarzyszenia jest postanowienie Sądu Rejonowego w Opolu z dnia 12 października 2009 roku¹ w sprawie rozwiązania Obozu Narodowo-Radykalnego (ONR) w Brzegu. Sąd orzekający, działając na wniosek prokuratora, ze względu na odwoływanie się przez stowarzyszenie i propagowanie ideologii faszystowskiej za realizację opisanych powyżej przesłanek uznał fakt skazania członków stowarzyszenia prawomocnymi wyrokami na czyny popełnione podczas organizowanych wydarzeń (wykonywanie gestu nazistowskiego pozdrowienia, okrzyki antysemickie i nacjonalistyczne).

Sąd rozpoznając wniosek o rozwiązanie stowarzyszenia może wydać zarządzenie tymczasowe – na wniosek lub z urzędu – o zawieszeniu w czynnościach zarządu stowarzyszenia, wyznaczając przedstawiciela do prowadzenia jego spraw bieżących.

Dodatkowo sąd orzekający może zobowiązać władze stowarzyszenia do usunięcia nieprawidłowości w określonym terminie i zawiesić postępowanie. Jeżeli wyznaczony termin upłynie bezskutecznie, tj. wskazane przez sąd nieprawidłowości nie zostaną usunięte, sąd, na wniosek organu nadzorującego lub z własnej inicjatywy, podejmie zawieszone postępowanie.

Sąd wydaje również postanowienie o rozwiązaniu stowarzyszenia na wniosek organu nadzorującego, jeżeli (i) liczba członków stowarzyszenia jest mniejsza niż liczba członków wymaganych do jego założenia lub (ii) stowarzyszenie nie posiada przewidzianych w ustawie władz i nie ma warunków do ich wyłonienia w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy.

Rozwiązanie stowarzyszenia przez sąd prowadzi do jego likwidacji. Likwidacji podlega także terenowa jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną

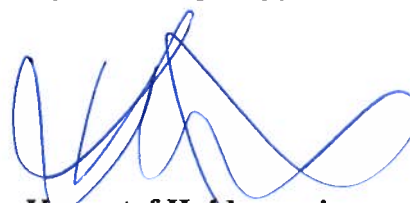
¹ Postanowienie Sądu Rejonowego w Opolu z 12.10.2009 r. (OP VIII Ns Rej. KRS 11579/07/460/M), niepubl.

(w tym wypadku majątek tej jednostki pozostaje majątkiem stowarzyszenia). Od
wydanego orzeczenia sądu strony postępowania mogą wnieść apelację.

Sylwia Gregorczyk-Abram
adwokat

Krzysztof Hajdamowicz
radca prawny